א) מטונך אהרן ובניו כתובין בפרשה דבי רבי ישמעאל תנא כהן ולא כהנת וילמוד סתום מן המפורש דבי ר' אליעזר בן יעקב תנא כהן ואפילו כהנת הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות רב כהנא אכל בשביל אשתו רב פפא אכל בשביל אשתו רב יימר אכל בשביל אשתו רב אידי בר אבין אכל בשביל אשתו אמר רבינא אמר לי מרימר הלכתא כוותיה דרב והלכתא כוותיה דרב חסדא והלכתא כוותיה דעולא והלכתא כוותיה דרב אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים תנו רבנן הזרוע והלחיים והקבה נוהגים בכלאים ובכוי רבי אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל חייב במתנות (מן התייש ומן הצבייה) פטור מן המתנות מכדי קי"ל דלענין כסוי הדם ומתנות לא משכחת ליה אלא בצבי הבא על התיישה ובין לרבי אליעזר בין לרבנן מספקא להו אי חוששין לזרע האב אי אין חוששין ובשה ואפילו מקצת שה קמיפלגי ב) מר סבר שה ואפי' מקצת שה ומר סבר שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן בשלמא ר' אליעזר דפטר קסבר שה ולא מקצת שה אלא לרבנן נהי נמי דקסברי שה ואפילו מקצת שה פלגא לשקול ואידך פלגא לימא ליה אייתי ראיה דאין חוששין לזרע האב ושקול אמר רב הונא בר חייא מאי חייב נמי דקא אמר חייב בחצי מתנות מתיב רבי זירא כוי יש בו דרכים שוין לבהמה ויש בו דרכים שוין לחיה ויש בו דרכים שוין לחיה ולבהמה כיצד חלבו אסור כחלב בהמה ודמו חייב לכסות כדם החיה דרכים שוין לבהמה ולחיה שדמו וגידו אסורין כבהמה וחיה וחייב בזרוע ולחיים והקבה א) ורבי אליעזר פוטר ואם איתא חייב בחצי מתנות מבעי ליה איידי דתנא חלבו ודמו דלא מתני חצי חצי משום הכי לא קא תני חצי כי אתא רבין אמר רבי יוחנן כוי לרבנן חייב בכולהו מתנות דתניא שור מה ת"ל אם שור לרבות את הכלאים שה מה ת"ל אם שה לרבות את הכוי ורבי אליעזר האי אם למה לי מיבעי ליה לחלק ורבנן לחלק מנא להו נפקא להו מאת זובחי הזבח ור' אליעזר האי מאת זובחי הזבח מאי עביד ליה מבעי ליה לכדרבא דאמר רבא הדין עם הטבח:

מתני' בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין את כולן פוטרים את כולן אחד שוחט את כולן ב) פוטרים לו אחד השוחט לכהן ולעובד כוכבים פטור מן המתנות והמשתתף עמהן צריך שירשום ואם אמר חוץ מן המתנות פטור מן המתנות אמר מכור לי בני מעיה של פרה והיו בהן מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקחן הימנו במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים: **גמ'** ואמאי יבא עליו כהן משני צדדין ולימא ליה אי בכור הוא כוליה דידי הוא ואי לאו בכור הוא הב לי מתנתאי
אמר

מטונך. הגעתיך. מש"ה אמרינן גבי מנחת כהנת דנאכלת דאהרן ובניו כתובין בפרשה [ויקרא ו] וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן וגו' וכיון דכתיב בהדיא בני אהרן למעוטי בנות אהרן אבל מתנות לא כתיב בהו אלא כהן גרידא ומשמע כהן ואפילו כהנת: **סתום מן המפורש.** כהן סתם דכתיב גבי מתנות ממפורש מבני אהרן דכתיב גבי מנחה דמה להלן כהן ולא כהנת דאהרן ובניו כתובין אף הכא כהן ולא כהנת: **דבי ר' אליעזר בן יעקב תנא.** בעלמא כהן ולא כהנת אבל כהן דכתיב גבי מתנות אפילו כהנת במשמע מאי טעמא הוי מיעוט כו' דברישיה דקרא כתיב וזה יהיה משפט הכהנים דמשמע כהנים ולא כהנות וכתיב בסיפיה דקרא ונתן לכהן הזרוע וגו' דמשמע נמי כהן למעוטי כהנת ואין מיעוט אחר מיעוט כו': **רב כהנא.** ישראל הוה ואשתו כהנת: **אכיל.** מתנתא: **בשביל אשתו.** שהיתה כהנת דקי"ל כהן ואפי' כהנת: **הלכתא כותיה דרב חסדא.** דאמר לעיל (דף קל:) המזיק מתנות או שאכלן פטור מלשלם: **והלכתא כרב אדא בר אהבה.** דפטר נמי בנה של לויה מפדיון הבן כבנו של לוי דתנן כהנים ולוים פטורים בפ"ק דבכורות (דף ג:) ואשמעינן רב אדא דלויה כלוי אליבא דמר בריה דרב יוסף דמוקי לה לדרב אדא בר אהבה בפ' יש בכור לנחלה (שם דף מז.) אפי' איעברא מישראל דבפטר רחם תלא רחמנא והרי רחם שילא ממנו לאו דמיוחא הוא ולאפוקי מדרב פפא דמוקים לה דאיעברא מעובד כוכבים אבל איעברא מישראל בתר אב אזלינן ליה וחייב: **מן התייש ומן הצביה פטור מן המתנות.** דשה כתיב ולא צבי: **מכדי קי"ל.** באותו ואת בנו (לעיל דף פ.) דלענין כסוי הדם ומתנות לא משכחת לה פלוגתייהו דר' אליעזר ורבנן אלא בצבי כו' ר' אליעזר סבר שה ולא מקצת שה: **בשלמא ר' אליעזר דפטר.** כלאים הבא מן התייש ומן הצביה סבירא ליה שה ולא מקצת שה: **אידך פלגא לימא ליה.** ישראל לכהן אייתי כו': **מאי חייב נמי.** דקמחייבי רבנן: **חלבו אסור כחלב בהמה.** דאזלינן לחומרא בכולהו: **ואם איתא.** כדקאמרת דמחייבי רבנן בחצי מתנות אמאי קתני הכא וחייב בזרוע לחיים וקבה דמשמע בכולהו חייב: ומהדר לאו דוקא קתני חייב בזרוע כו' אלא איידי דתנא רישא דדמו כולו טעון כסוי וחלבו אסור דלא מצי למיתני חצי דהא לא אפשר שחצי חלבו אסור וחצי מותר וה"נ דחצי דמו טעון כסוי וחצי דמו אינו טעון ומשום רישא תנא סיפא ולא משום דוקא דה"ה דאינו חייב אלא בחצי מתנות: **שור.** הוה מצי למימר: **לחלק.** דאי לא הוה כתיב אם הוה אמינא דאינו חייב במתנות עד שישחוט ג) שה קמ"ל אם שאם שוחט שור בפני עצמו חייב ליתן מתנות: **הזבח.** משמע אפילו זבח אחד: **הדין עם הטבח.** דינו של כהן לתבוע מן הטבח המתנות ואע"פ שאין הבהמה של טבח אלא משל אחרים: **מתני' בכור.** של ישראל שנתערב במאה בהמות אחרות: **בזמן שמאה.** בני אדם שוחטין את הבהמות פוטרים את כולן ממתנות כהונה דכל אחד ואחד יכול לדחות את עצמו ולומר לכהן בכור שלי הוא וכן שני וכן שלישי: **ואם אחד שוחט את כולן.** אין פוטרין אותם מאה בהמות מליתן מתנות לכהן אלא אחד הואיל שהוא שוחט את כולן אבל אחד יכול לפטור מן המתנות שאי אפשר שלא יהא הבכור אחד מהן ויכול לומר זה הוא ומן הבכור אין נותנים שאין קדושה חלה על קדושה: **צריך שירשום.** שיעשה בו סימן שיבינו הרואים שאינו כולו של ישראל: **אם אמר.** כהן לישראל אני מוכר לך פרה זו חוץ מן המתנות שבה פטור ישראל מן המתנות: **ואם אמר.** ישראל לחבירו טבח מכור לי כו' כדפרישנא לעיל (דף קלא.): **גמ' אמאי.** פוטרים את כולן הא יכול לבא כהן עליו משני צדדין כלומר בשני כחות ולימא ליה אי בכור הוא כוליה דידי הוא:
אמר

דבי רבי ישמעאל תנא כהן ולא כהנת. נראה דלא ממעט אלא בנשאת לזר אבל לא נשאת כיון דאכלה בתרומה דחמירא כ"ש דיהבי ליה מתנות ומיהו אפשר דלא יהבינן לה לר' ישמעאל: **רב** כהנא אכל בשביל אשתו. זהו רב כהנא שגלה מבבל לא"י דפרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיז.) שלא היה כהן כדאמרינן בסוף אלו עוברין (פסחים דף מט.) אמר רב כהנא אי לאו דנסיבת כהנתא לא גלאי ואחר יש שהיה כהן בפ"ק דקדושין (דף ח.) רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן. [וע"ע תוס' קדושין ח. ד"ה ר"כ ותוס' ב"ב קי. ד"ה ולא ובפסחים מט: ד"ה אמר]: **ה"ג** מאי נוהגין נמי דקתני בחצי מתנות: **חלבו** אסור כחלב בהמה ודמו טעון כסוי כחיה וחייב במתנות כבהמה. הא דלא קתני הני תרתי דשוה לבהמה ביחד משום דניחא ליה למיתני דם וחלב בזה אחר זה שסמוכין בכל מקום: **ואם** איתא חייב בחצי מתנות מבעי ליה. בהסיא דלעיל ניחא ליה טפי דלא תני בה חייב אלא נוהגין: **בזמן** שמאה שוחטים כולן פטורים. ע"כ בשכולן בעלי מומין איירי דאין שוחטין בכור אא"כ נפל בו מום ומדנתערב ואין מכירין בו א"כ גם האחרים בעלי מומין הם: **וצריך** לרשום. סימן על הבשר רגילין היו לרשום בשר שפטור מן המתנות והיו מכירין רישומיהן וא"ת כיון דלית ליה לכהן אלא חצי חצי ליפטר וחצי ליחייב מידי דהוי אצבי הבא על התיישה דמחייבי רבנן בחצי מתנות וי"ל דהתם כל שיות שבו מחייב והכא לא מחייב כל שיות שבו לכך פטרי לגמרי: **אמאי** יבא עליו משני צדדים. בפ"ב דבכורות (דף יח:) איכא פלוגתא גבי שתי רחלות אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים אחד לו ואחד לכהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות ור' יוסי פוטר והך סתמא כר"מ דבתוספתא (פ"ב דבכורות) מסיים בה דברי ר"מ ומפרש בגמ' טעמא דר"מ משום דבא עליו כהן משני צדדין ואע"ג שכבר לקח אחד והשתא לא מבעיא לר"מ דפריך הכא שפיר אלא אפילו רבי יוסי דפליג התם היינו משום דלא מצי אמר אי בכור הוא כוליה דידי הוא שכבר לקח אחד אבל הכא מודי משום דמצי אמר אי בכור הוא כוליה דידי הוא ומשני שמכרו לישראל במומו ואפי' לר"מ דמחייב התם משום דממה נפשך אית ליה מתנות גביה אבל הכא ספק גמור והמוציא מחבירו עליו הראיה:
כשהוא

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ט מהל' בכורים הל' כ סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סי' סא סעיף ח:
כד ב מיי' פ"א שם הל' י סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' סה סעיף יח:
כה ג מיי' פ"ט שם הל' ה סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סי' סא סעיף יח:
כו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:
כז ה מיי' פ"א מהלכות מאכלות אסורות הל' יג סמג לאוין קלח טוש"ע י"ד סי' פד סעיף א:
כח ו מיי' פי"ד מהלכות שחיטה הל' ד ופ"א מהל' מאכלות אסורות הל' יג סמג עשין סד טוש"ע י"ד סי' כח סעיף ג:
כט ז (מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' ו) סמג לאוין קלט טוש"ע י"ד סי' סה סעיף ו:
ל ח מיי' פ"ט מהלכות בכורים הל' ד סמג עשין קמג טוש"ע י"ד סי' סא סעיף כ:
לא ט מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף כה:
י [מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף כט]:
לב כ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף לב:

◆

מוסף רש"י

מטונך. ממשלך שנאמר עליו להשיגנו אני משיבך מטונך (ר"ה ד.). ממשלך שנאת להלכד עלי לכהן עליך (זבחים לב:). לויה. בת לוי (בכורות מז.). הזרוע והלחיים והקבה. אם שור אם שה כתיב בהו, ומשמע דאין נוהגין בחיה (לעיל עט.). כוי. ספק חיה ספק בהמה, יש בו דרכים כו', דכיון דמספקא לן ניזיל ביה לחומרא (קדושין ג.). השוחט לכהן. לכהני נקט השוחט לכהן, דעליה דטבח רמיא, דכתיב מאת זובחי הזבח (לעיל קלא.). אמר. טבח מכור לי כו' של פרה. זו, והיו בהן מתנות. הקיבה (לעיל קלא.). נותנן. טבח הלוקח קיבה, לכהן. דמתנות לא זבין ליה (ב"ק קטו.). ואינו מנכה לו. ללוקח, מן הדמים. שהרי היה יודע הלוקח שמתנות הם ולא מכר לו הקיבה (לעיל שם). לקחן הימנו במשקל. אליטרא כך וכך ושקל לו הקיבה (לעיל שם) דהשתא ודאי זבין ליה (לקמן קלג.). נותנן. לוקח זה, לכהן. שהרי הגזל אצלו וצריך להשיב, ומנכה לו. הטבח מן הדמים על כרחו, שמכר דבר שאינו שלו (לעיל שם) משנשחטה זכו הכהנים במתנותיהן והדין על הטבח (לקמן שם).

◆

שיטה מקובצת

א] מטונך אהרן. ב"ב עי' תוס' זבחים דף לב ע"ב בסופו: ב] מ"ס שה ואפי' מקצת שה. ב"ב עי' תוס' לעיל דף פ"ח ע"א:

מסורת הש"ס

א) [ר"ה ד. זבחים לג: וע"ש תוס' ד"ה אמר ליה וכו' פי' נכון], ב) [יומא מג. וש"נ], ג) בשאלתות פרשת שופטים סי' קנא איתא רב הונא, ד) [לעיל קלא:], ה) [ועי' מ"ש הרא"ש בכורות פ' יש בכור סי' ב' פי' נכון וגם גי' דרב אחא משבחא ע"ש וע"י רק תבין דברי רש"י ד"ה והלכתא וכו' עד סופו], ו) בכורות ד. מז., ז) [תוספתא רפ"ט], ח) [לעיל עט:], ט) רש"ל גרס מן הכוי [מה שהעיד כאן בשם הרש"ל אינו מכוון אלא רק היא גי' רש"ל מן העז ומן הרחל חייב במתנות בכוי פטור מן המתנות כנ"ל וכ"כ הרש"ל לעיל עט ע"ב דל"ל בכוי פטור ועל הגליון לעיל עט ע"ב הטעיתו המדפיסים גי' הרש"ל ונדפס כ"ל מן התייש וכו' ע"ש ושגגה היא], י) [לעיל פ.], כ) קדושין ג. בכורים פ"ב [מ"ח], ל) [בכורים שם מ"ז], מ) [לקמן קלו.], נ) [לעיל קלא:], ס) [דוקא בכהן האומר לישראל הכי הוא דפטור משא"כ בישראל עי' רש"י לקמן קלג. ד"ה חוץ וכו' ע"ש והוא דקמ"ל המתני' דהכא], ע) ב"ק קטו. לקמן קלג. [לעיל קלא.], פ) [דברים יח], צ) [שמות יג], ק) [דברים יח], ר) [נ"ל לה].

◆

תורה אור השלם

1. וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה: דברים יח ג

◆

גליון הש"ס

גמ' אהרן ובניו בתוכין. עי' סוטה דף כג ע"ב תוס' ד"ה כהן:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולחיים והקבה כבהמה ור' אליעזר פוטר: (ב) שם במשנה אחד שוחט את כולן אין פוטרין לו אלא אחד: (ג) רש"י ד"ה לחלק וכו' שישחוט שור ושה קמ"ל: